

THE NOBEL PRIZE

Bildspelsmanus – Ekonomipriset 2025 Från stagnation till stadig tillväxt

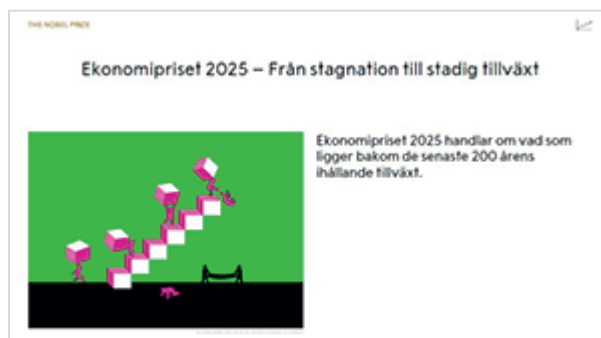
Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne

- Nobelpriset skapades av Alfred Nobel. Han blev väldigt rik på sin uppfinning dynamit. Innan han dog 1896 skrev han i sitt testamente att den största delen av förmögenheten skulle användas till ett pris till "dem, som hafva gjort menskligheten den största nytta".
- Enligt testamentet ska priset delas ut i fem kategorier: fysik, kemi, fysiologi eller medicin, litteratur och fred.
- Alfred Nobel valde alltså inte ekonomi som en av priskategorierna. Istället var det Sveriges Riksbank som i samband med sitt trehundraårsjubileum 1968 instiftade ett ekonomipris till minne av Alfred Nobel.
- Ekonomipriset tilldelas den eller de personer som utfört ett arbete av framstående betydelse inom ekonomisk vetenskap. Pristagarna har analyserat olika samhällsekonomiska problem och hittat sätt för att lösa eller förstå dem.

Ekonomipriset 2025 – Från stagnation till stadig tillväxt

- Ekonomipriset 2025 handlar om hur teknisk innovation och kunskap leder till ihållande tillväxt.
- Under de senaste 200 åren har vi för första gången i världshistorien sett en stadig ekonomisk tillväxt. Pristagarna förklarar, på olika sätt, hur denna utveckling har kunnat ske och vad som krävs för fortsatt tillväxt.
- Vi ska strax titta närmare på pristagarnas forskning, men först ska ni få fundera en stund på egen hand. Vad är egentligen tillväxt?

Vad är tillväxt?

- Låt eleverna diskutera tillsammans en stund: Vad är tillväxt?
- De kan även få fundera på om tillväxt alltid är bra.

Tillväxt

- Tillväxt är när värdet av alla varor och tjänster ett land producerar ökar, vilket mäts i landets bruttonationalprodukt (BNP). Enkelt uttryckt innebär det att ett land blir rikare och att människors levnadsvillkor förbättras.
- Samtidigt handlar det om mycket mer än pengar. På bilden visas några av de saker som utgör tillväxt, till exempel bättre vård, mer fritid och bättre produkter.

Ihållande tillväxt

- Före den industriella revolutionen gjordes en rad tekniska innovationer, till exempel den tunga plogen, väderkvarnen och tryckpressen.
- Även om dessa ibland ledde till förbättrade livsvillkor, dog tillväxten alltid ut efter en tid. Människors levnadsförhållanden förändrades inte märkbart och de nya upptäckterna ledde inte till någon långvarig ekonomisk tillväxt.
- I stället för tillväxt var snarare stagnation, alltså ett tillstånd av stillastående eller mycket långsam tillväxt, det normala.
- Detta förändrades i och med den industriella revolutionen. Sedan början av 1800-talet har många av världens industrialiserade länder haft en ihållande tillväxt på knappt två procent. Över ett yrkesliv innebär det en fördubblad inkomst. Det har haft en revolutionerande effekt på människors livsvillkor.

Vad är det som skapar ihållande ekonomisk tillväxt?

- 2025 års ekonomipristagare har använt olika metoder för att svara på frågan om vad som skapar ihållande ekonomisk tillväxt.
- Joel Mokyr har med sin forskning visat att det måste finnas ett flöde av användbar kunskap. Han delar upp den användbara kunskapen i två delar: förklarande kunskap som visar *varför* något fungerar, och föreskriven kunskap som beskriver vad som krävs för *att* något ska fungera.
- Före den industriella revolutionen visste man ofta vad som krävdes för att något skulle fungera, men sällan varför. Det gjorde det svårt att bygga vidare på redan existerande kunskap.
- Under den vetenskapliga revolutionen på 1500- och 1600-talen började forskare använda sig av noggranna mätmetoder och kontrollerade experiment där resultatet skulle kunna återskapas. Man började förstå både hur något fungerade och varför det faktiskt fungerade.
- Därmed lades grunden för den för ihållande tillväxten. Det blev lättare att förbättra uppfinningar, och att utveckla och bygga vidare på den kunskap som redan fanns.

Kreativ förstörelse skapar tillväxt

- Även om många länder i den industrialiserade världen haft en stadig tillväxt sker förändringar under ytan. Vissa företag försvinner samtidigt som nya företag startas.
- Philippe Aghion och Peter Howitt har visat att den här omskakande processen – som kallas för kreativ förstörelse – är central för den ihållande tillväxten.
- Kreativ förstörelse innebär att när en ny bättre produkt kommer ut på marknaden blir företagen bakom äldre produkter förlorare. Processen är kreativ för att den bygger på nya innovationer, och samtidigt förstörande eftersom äldre innovationer blir föråldrade och förlorar sitt kommersiella värde.
- Aghion och Howitt har skapat en matematisk modell för kreativ förstörelse som visar hur teknisk utveckling kan leda till ihållande tillväxt.

2025 års ekonomipristagare

- Ena halvan av priset går till ekonomhistorikern Joel Mokyr. Han använde bland annat historiska källor för att visa vad som gjorde att ihållande tillväxt blev det normala i den industrialiserade världen från 1800-talet och framåt.
- Den andra halvan av priset går till nationalekonomerna Philippe Aghion och Peter Howitt. I en gemensam artikel från 1992 presenterade de sin matematiska modell för hur ihållande tillväxt skapas genom kreativ förstörelse.
- I en intervju i samband med tillkännagivandet av priset förklarade John Hassler, ordförande i den kommitté som utser ekonomipristagarna, att vi inte kan ta tillväxten för given. Risken är då att vi faller tillbaka i stagnation.

Till mänsklighetens största nytta

- Ekonomipristagarnas forskning har visat vad som krävs för att skapa ihållande ekonomisk tillväxt.
- Deras arbeten pekar också på att nya innovationer skapar både vinnare och förlorare. För samhället är det därför viktigt att stödja personer som drabbas och underlätta för dem att flytta över till mer produktiva arbetsplatser.
- Nu ska vi titta på en kort film som berättar lite mer om pristagarnas arbeten och varför de är till mänsklighetens största nytta.

